

PRM. 42/6

P.R.M. 42/6.

ZMIKROFILMOWANE DNIA 11. 12. 1979
FOLKA NR. 4 16 mm

Sprawdzono
Wty.

ZESKANOWANE 01. III. 2005 N.

INSTYTUT HISTORYCZNY
IM. GEN. SIKORSKIEGO
PRM - 42/6

PRM. 42/6

PREZES RADY MINISTRÓW

T E K A nr. 42/6. 1941.

"Odpisy ważniejszych depeesz w sprawach sowieckich między Ambasadą w Z.S.S.R. a M.S.Z. - 19.VIII.-29.X.41."

1	19. VIII. 1941.	Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady w Z.S.S.R. w sprawie konsulatów.
2	8. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. do M.S.Z. w sprawie konferencji moskiewskiej.
3	9. X. 1941.	Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady w Z.S.S.R. o wizycie Bogomołowa u Sikorskiego.
4	21. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. do Premiera w sprawie rozmowy z Molotowem.
5	21. X. 1941.	Depesza M.S.Z. do Ambasady w Z.S.S.R. w sprawie oceny sytuacji wojskowej.
6	24. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. do M.S.Z. w sprawie oceny sytuacji wojskowej.
7	24. X. 1941.	Depesza M.S.Z. do Ambasady w Z.S.S.R. z instrukcją w sprawach religijnych.
8	25. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. w sprawie trudności przy organizowaniu A.P. w Rosji.
9	25. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. do M.S.Z. w sprawie trudności przy organizowaniu armii polskiej w Z.S.S.R.
10	26. X. 1941.	Depesza amb. Raczynskiego do amb. Kota w sprawie wyjazdu gen. Sikorskiego do Z.S.S.R.
11	27. X. 1941.	Depesza Ambasady w Z.S.S.R. do M.S.Z. w sprawie trudności przy organizowaniu A.P. w Rosji.
12	28. X. 1941.	Depesza Premiera do amb. Kota w sprawie przeniesienia wojska z Z.S.S.R. do Persji.
13	29. X. 1941.	Depesza M.S.Z. do Ambasady w Z.S.S.R. w sprawie tolerancji religijnej w Rosji.
14	29. X. 1941.	Depesza Premiera i amb. Raczynskiego do amb. Kota w sprawie angielskiego poparcia dla polskich postulatów wojskowych.

Rezygnacja przeprowadzona dnia 3.4.1979
 Tekst zawiera 13 stron
 WBY

PRM 42/6

WYŚYŁANO DNIA..... 3207 / VII / 4.

Komplet depeasz szyfrowych w aktualnych sprawach so-
wieckich.

- - - - -

Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady R.P. w Moskwie
z dnia 19 sierpnia b.r.
w sprawie konsulatów.

Dnia 19 sierpnia M.S.Z. wysłało do Ambasadora
Kota instrukcję , iż wobec wyrażenia przez władze sowiec-
kie chęci współdziałania z nami w celu roztoczenia opieki
nad obywatelami polskimi jest konieczne, aby Pan Ambasador
domyślał się otwarcia konsulatów i faktycznego wznowienia
Konwencji Konsularnej. Ilość konsulatów oraz rozmieszcze-
nie ich miałyby charakter czasowy na okres wojny. Zdaniem
M.S.Z. komisje mieszane polsko-sowieckie oraz komitety jak-
kolwiek pożyteczne nie mogą zastąpić konsulatów , bowiem
będą tylko rejestrować obywateli , ułatwić znalezienie pra-
cy oraz przeprowadzać rozdawnictwo odzieży. Jedynie tyl-
ko konsulaty mogą roztoczyć całkowitą opiekę nad obywate-
lami.

/-/ Raczynski

Na depeszę tę Pan Ambasador Kot nie dał odpowiedzi , ale
z raportów wynikało, że Pan Ambasador zamiast konsulatów
pragnie utworzyć agencje paszportowe-konsularne.

- - - - -

PRM 42/6

2. -

Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady R.P. w Moskwie
z dnia 9. X.
o wizycie Bogomolowa u Pana Premiera.

3

Pan Generał w rozmowie z Bogomolowem poruszył sprawę wojska, zaznaczając najpierw konieczność starannego wykonania jego organizacji, dania czasu, aby żołnierze przyszli do sił i aby wyszkolono ochotnika. Pan Generał zastrzegł się przeciw rozdzieleniu i wysyłaniu jakiegokolwiek jednostki na front zanim nasze siły nie będą odpowiednio uzbrojone i nie staną się zwartą siłą w postaci kilku dywizji, które powinny być użyte jako całość. Jednocześnie Pan Generał dał Bogomolowi zapewnienie celem rozwiania nieufności sowieckiej, wywołanej istnieniem Armii Polskiej w Z.S.R.R. Jednocześnie Pan Generał zaprotestował przeciw artykułom Czerwonej Gwiazdy i radia sowieckiego, nawołujących do natychmiastowego wysłania części sił polskich na front i zastrzegł się przeciw utożsamieniu ochotniczych formacji sowieckich, złożonych z Polaków z Armią Polską. Ponadto Pan Generał zastrzegł się stanowczo przeciw wysyłaniu obywateli polskich jako dywersantów. Wreszcie Pan Generał domagał się stanowczo zwolnienia więźniów politycznych i zesłańców i za-

2

PRM 42/6

4. -

ga na tym, iż rzekomo kult jest wolny, ale z braku kleru
nierzalny. Beaverbrook objawił obojętność wobec naszych postula-
tów wrew generalicji angielskiej i obiecał wszystko,
czego Stalin chciał, występując w swoim i Harrimana imieniu.

/-/ K o t .

-.-.-.-.-

Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady R.P. w Moskwie
z dnia 29 października b.r. 13
w sprawie tolerancji religijnej.

Na podstawie depeszy od Ambasadora Ciechanow-
skiego komunikuję, że w rozmowie z Sekretarzem Stanu z dnia
14 października wspomnieli on o wykrętnym oświadczeniu Łozow-
skiego w sprawie tolerancji religijnej. Przy tej okazji wy-
raził opinię, że Lord B. i Harriman zbyt słabo podtrzy-
mywali wobec Sowietów tezę o konieczności wykazania w prak-
tyce tolerancji celem zyskania poparcia w łonie społeczeństwa
amerykańskiego. Podzielając opinię Sekretarza Stanu za-
mierza polecić Ambasadadorowi Stanów Zjednoczonych w Moskwie
wywrzenie presji na rząd Z.S.R.K., powołując się na skutki ujem-

. / .

4

PRM 42/6

5. -

ne, jakie powstają dla ^{Z.S.R.R.} ~~niego~~ ~~w~~ ~~skutek~~ zlekceważenia tej kwestii.

/-/ R s e c z y Ń s k i .

Depesze szyfrowa M.S.Z. do Ambasady R.P. w Moskwie
z dnia 24. X. b.r.

Instrukcje w sprawach religijnych.

7

Byłoby wskazanym, aby Pan Ambasador poruszył wobec Rządu sowieckiego, w chwili i w sposób, jaki uzna Pan za stosowny, kwestię opieki religijnej nad polskimi obywatelami.

Na podstawie otrzymanych depesz wnioskuję, że nie natrafia na trudności kwestia duszpasterstwa dla żołnierzy, gdyż jest to sprawa wewnętrzna wojska. Odnosnie swobód religijnych dla ludności polskiej postulaty nasze zmierzać powinny do uzyskania od Z.S.R.R. : 1/ oswobodzenia natychmiastowego duchownych, obywateli polskich wszystkich wyznań, 2/ dopuszczenia do odprawiania nabożeństw w odpowiedniej ilości kaplic i kościołów, 3/ dania możności duchownym wypełniania posług religijnych wobec rzesz wierzących, 4/ w dziedzinie hierarchii kościelnej uznania praw kleru obywatelstwa polskiego do własnej organizacji, 5/ przyznania obywatelom polskim wyznań niekato-

5

PRM 42/6

6. -

liekich analogicznych swobód religijnych.

Opinia amerykańska interesuje się żywo sprawą tolerancji religijnej w Z.S.R.R. , to też Sowiety powinny przywiązać wagę do rozstrzygnięcia tego zagadnienia . Proszę Pana Ambasadora o zaakcentowanie , że możemy oddać Sowietom usługi w dziedzinie rozproszenia nastrojów nieprzychylnych wobec nich , jakie istnieją w opinii amerykańskiej , jednak pod warunkiem , iż poprawa położenia na terenie wyznaniowym będzie rzeczywistą.

W tym sensie poruszyłem dziś sprawę swobód religijnych z Bogomołowem. Podaję dla wiadomości Pana Ambasadora , że Ambasador Stanów Zjednoczonych otrzymał na wskazówki od swego rządu, aby stawiał silniej sprawę tolerancji religijnej niż robił to Harriman.

Z Watykanem akcja nasza nie jest uzgodniona, spodziewamy się jednak, że Watykan zaaprobuje ją .

/-/ R e c z y Ń s k i .

Watykan otrzymał tę depezę do wiadomości.

Depesza szyfrowa M.S.Z. do Ambasady R.P. w Moskwie
z dnia 21 października b.r.
w sprawie oceny wojskowej.

5

Według niemieckich danych z dnia 19. X. w bitwie pod

6

PRM 42/6

7. -

Moskwą Sowiety miały już stracić 650.000 wziętych do niewoli ,
12000 czołgów i ponad 5000 dział.

Proszę o wiadomości jak przedstawia się : 1/ położenie
wojskowe a w szczególności zdolność armii sowieckiej do konty-
nuowania oporu, 2/ stan transportu oraz warunki dostaw wojsk
i amunicji w kierunku frontu, 3/ stan moralny ludności jak rów-
nież wojska, 4/ stan zaopatrzenia.

/-/ K e c z y n s k i .

Ambasada R.P. w Moskwie do M.S.Z.

z dnia 24.X. b.r.

Ocena sytuacji wojskowej.

W odpowiedzi na depeszę No.... donoszę, że położenie
wojskowe jest ciężkie. Według oceny rzeczoznawców upadnie
Moskwa. Wielkie transporty wojsk i amunicji z Syberii idą pod
Moskwę i na południe . Silna mobilizacja w toku. N.K.W.D. mocno
pilnuje tyłów wojsk jak i całego kraju. Dyscyplina utrzymana .Woj-
ska na tyłach bez entuzjazmu. Lotnicy trzymają się dobrze .Otwar-
to wiele szkół lotniczych . Brak wagonów i niepunktualność przeła-
dowań pociągów przez co została zmniejszona zdolność transporto-
wa . Wyżywienie wojska pogorszyło się , a zupełnie brak tytoniu.

7

PRM 42/6

8. -

Nastroj ludności pogarsza się i wzrasta krytyka. Wobec braku pracowników w kołchozach dużo zboża marnieje, kartofle są niewykopane, przeto grozi głód; bardzo źle z odzieżą, jednakże niema elementów oporu i nie należy spodziewać się rozprzężenia o ile front się utrzyma .

/-/ Kot.

Ambasada R.P. w Moskwie do Pana Premiera
depesza szyfrowa z dnia 21.X. b.r.
w sprawie rozmowy z Mołotowem.

4

Dzisiaj miałem dwugodzinną konferencję z Mołotowem, który przyjął mnie jaknajlepiej i dał mi obietnice zwolnień i wszelkich ułatwień ze względu na przyjazd Pana Generała .

Co się tyczy armii jest wyraźna niechęć do zwiększenia jej ponad 2 dywizje i wysyłania ludzi do Anglii. Mołotow pragnie zużytkować ją do robót . Ponadto oświadczył mi, iż w Z.S.R.R. brak chleba, mundurów i broni, a więc trzeba zwiększyć produkcję, aby rozbudowywać nowe formacje.

/-/ K o t .

Ambasada R.P. w Moskwie do M.S.Z.
depesza szyfrowa z dnia 25. X.

8

8

PRM 42/6

9. -

W sprawie utrudnień przy organizacji armii w Z.S.R.R.

Ambasador amerykański poinformował swój rząd o żądaniach Sowietów zaopatrywania w żywność naszego wojska. Z Waszyngtonu otrzymał on wiadomość, iż Ameryka dostarcza dużą ilość broni w Kanadzie, więc zapytał on, czyby nie można przeznaczyć tej broni tutaj. Wyraza opinię, że Ameryka dałaby Wojsku Polskiemu żywność, gdyby się Polacy postarali o statki. Skarżył się ponadto, że nie otrzymuje od Sowietów, ani odpowiedzi, ani obiecanych kontrproponycji w sprawie pomocy Ameryki. Wardwell lada dzień będzie w Waszyngtonie i jeśli rząd sowiecki do tego czasu nie da odpowiedzi, to i Nicholson opuści również Rosję. Ambasador Kot jest zdania, że nie należy odwlekać przygotowywania pomocy amerykańskiej, bowiem skoro Sowiety przerzuciły na nas obowiązek żywienia ludności, to wpuszczają żywność byle ona została wysłana.

/-/ K o t .

Ambasada R.P. w Moskwie do M.S.Z.

depecha szyfrowa z dnia 25.X.

w sprawie powyższej.

Transporty z ludźmi, którzy udawali się do wojska, są od pewnego czasu skierowywane przez Taszkent do Uzbekistanu.

9

9

PRM 42/6

10. -

Tam są rozwiązywane i ludzie są zatrudniani przy plantacjach bawełny, w pracach budowlanych i irygacyjnych. W Uzbekistanie władze sowieckie osiedlają 100 tysięcy Polaków w okręgach nad Amudarią, Ferganie, Bucharze i Samarkandzie. W transportach był wielki procent Polaków zdolnych do wojska. Wśród dziesiątków tysięcy Polaków panuje olbrzymie rozgoryczenie, bowiem wyprzedali oni często nawet buty, aby zdobyć pieniądze na podróż. W tych rejonach warunki pracy są bardzo ciężkie, brak odzieży, malarie a zarobki wystarczą tylko na słabe wyżywienie.

Jest pożądane ponaglenie o przyspieszenie wysyłek w naturze. Interweniowałem w sprawie uwięzienia delegata Ambasady -Maliniaka.

/-/ K o t .

-.-.-.-.-

Ambasada R.P. w Moskwie do M.S.Z.
depesza szyfrowa z dnia 27. X.
o dalszych trudnościach.

Ambasador Kot komunikuje, że interwencja w sprawach religijnych jest niesktualna, bowiem do tej pory niema poprawy sytuacji w stosunku do ludności polskiej, przeciwnie natomiast mnożą się szykany jak np. nieżyczliwe w wielu punktach traktowanie Polaków, zatrzymanie mnóstwa ludzi przy robotach, zakaz nabycia żywności na dworcach, utrudnienie organizacji opieki i wyjazdów delegatów, odbieranie wydawanych zaświadczeń zwolnień,

PRM 42/6

11. -

niezłatawanie postulatów finansowych oraz przesłanie delegata Ambasady Maliniaka w Swierdlowski itd.

W sprawie transportu z Indii czekam tylko na wizy sowieckie i złożyłem dwie noty w tej sprawie z zażaleniem .

/-/ K o t .

Ambasador Raczyński do Ambasadora Kota
depesza szyfrowa sekretowana z dnia 26. X.
w sprawie wyjazdu Generała Sikorskiego do Z.S.R.R.

10

Premier 24. X. omówił z Churchillem swój wyjazd do Rosji. Churchill przywiązuje do tego wyjazdu dużą wagę polityczną zarówno jako manifestacji politycznej jak i dla omówienia i przeprowadzenia wspólnych projektów. Premier angielski zapowiedział przesłanie instrukcji dla Crippsa z poleceniem poparcia naszych postulatów zgodnych z interesem brytyjskim.

Pan Generał 25. X. rozmawiał z Bogomolowem i domagał się z naciskiem wykonania przez Sowiety umowy wojskowej i zapowiedział, że w razie dalszych utrudnień musiałby zrezygnować z dojazdu do Rosji. Ponadto Pan Generał poruszył: 1/ przeniesienie naszych obozów wojskowych na południe /wybrzeże Kaspijskie lub dalej / ; 2/ wysłanie do Tobruku i Szkocji uzupełnień z Z.S. R.R. Proszę o szybką wiadomość o rozwoju sytuacji.

/-/ R a c z y Ń s k i .

11

PRM 42/6

12. -

Pen Premier do Ambasadora Kota

depeza szyfrowe z dnia 28. X. b.r.

W sprawie przeniesienia armii z Z.S.R.R. do Persji.

Za kilka dni wyjadę do Egiptu na inspekcję wojsk a stamtąd do Rosji. Uzależniam mój przyjazd jednak od wyrażenia zasadniczej zgody przez Sowiety na poniżej podane postulaty. Sposób wykonania ich przedyskutowałbym wówczas ze Stalinem.

- 1.- Wszyscy obywatele Polacy muszą być zwolnieni z więzień i obozów przymusowej pracy i winny być im zapewnione lepsze warunki bytowania .
- 2.- Obywatele polscy zdolni do służby wojskowej oraz wszyscy żołnierze będą zużytki do formowania wojska.
- 3.- Wobec niemożności uzbrojenia i trudności wyżywienia tych ludzi przez Sowiety , cała Armia Polska zostanie skoncentrowana aż do chwili przygotowania bojowego w punkcie dogodnym dla zaopatrzenia jej przez Anglię . W pierwszym rzędzie wchodzi w grę Iran. W ostateczności zaś Kaukaz . Rząd Angielski zgodnie z naszym ~~soviet~~kim interesem podejmuje się żywić naszą armię, ale żąda umieszczenia jej w punkcie dla dowozu odpowiednim.
- 4.- Z Wojska Polskiego , znajdującego się w Sowietach , od 15 do 20 tysięcy zostanie przewiezionych do Egiptu i Wielkiej Brytanii.

Proszę o szybką odpowiedź do M.S.Z. do Londynu, skąd zostanie mi przetelegrafowane do Egiptu. W wypadku nega-

PRM 42/6

13. -

tywnym przerwę podróż w Egipcie w sposób demonstracyjny, co ujawni złą wolę Sowietów w stosunku do umów z 30 lipca i 14 sierpnia i do formowania armii. Ze względu na dobro wspólnej sprawy chciałbym uniknąć tej demonstracji, tym bardziej, że moja podróż uzgodniona jest z rządami wszystkich państw walczących z Niemcami.

Zakomunikowałem Churchillowi i Edenowi moje żądanie. Eden ma dzisiaj ^Nwyrzeć nacisk na Majskiego odnośnie naszego wojska. Ambassadorowi w Waszymgtonie polecam uzyskanie instrukcji dla Steinhardta celem poparcia akcji Pana.

/-/ S i k o r s k i .

Pan Premier i Ambasador Raczyński
do Ambadora Kota
depeza szyfrowa z dnia 29.X.r.b.
w sprawie poparcia angielskiego dla postulatów wojskowych.

14

Postulaty nasze w sprawie wojska poparte zostały przez interwencję Ministra Edena do Ambadora Maiskiego. Podczas tej interwencji Eden^Z/naciskiem domagał się wyrażenia zgody ze strony Sowietów na wyznaczenie oficera angielskiego w charakterze łącznika przy Generale Andersie. Cripps został powiadomiony telegraficznie przez Edena, iż ma porozumieć się z Panem Ambadorem a także z MacFarlane'm odnośnie wypracowania metody działania celem uzyskania zgody od rządu Z.S.R.R.

13

Będzie Pan Ambasador łaskaw zachować ścisłą współpracę z Crippsem.
-/ / Sikorski - Raczyński.